

SEDANJOST IMA VEDNO KORENINE V PRETEKLOSTI

V zadnjih petdesetih letih so nastajale spremembe, ki so vplivale na naše življenje, učenje in prosti čas.

Pridobili smo druge navade, nekaterim se je izboljšala gmotna raven, drugi pa zgolj životarijo.

Naša stroka ob obilici tehničnih pripomočkov in »domiselnih tržnih odnosih« išče nove poti do sočloveka.

Sestrskas filozofija je kot štafetna palica. Nosimo jo iz roda v rod, dodajamo nova spoznanja, brusimo ostre vogale medsebojnih odnosov in vedno delamo v korist bolnika (človeka).

Ob mnogih odličnicah se vedno spomnimo na medicinsko sestro **Dino Urbančič**.

Predsednica Zbornice zdravstvene nege Slovenije Veronika Pretnar Kunstek izroča spominsko priznanje medicinski sestri Dini Urbančič za zasluge pri soustvarjanju Zveze društev medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Slovenije. Ob slavljenki sedi medicinska sestra Anica Gradišek, dolgoletna ravnateljica Srednje zdravstvene šole v Ljubljani.

Naše vrste je že pred petdesetimi leti zastopala v tujini. Izobraževala se je v Kanadi in Ameriki. Bila je večkratna delegatka na raznih konferencah, ki jih je organizirala Svetovna zdravstvena organizacija. Že takrat so obravnavali najvažnejša temeljna vprašanja v zvezi s podiplomskim strokovnim izpopolnjevanjem medicinskih sester.

Ob osemdesetletnici, ki jo je medicinska sestra Dina Urbančič proslavljala leta 1994, je medicinska sestra Kristina Čibašek (dolgoletna pomočnica ravnateljice na Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani) napisala zelo odmeven članek z naslovom: »Delavni vek sestre Dine«, ki je bil objavljen v časniku Delo.

Takoj zatem je gospod Silvo Fatur za revijo Primorska srečanja napisal intervju z naslovom: »Vlaki na Primorsko stran ali skice za življenjepis sestre Dine«. (Primorska srečanja št. 166/95)

Zaradi zanimivih vprašanj, ki niso samo strokovno obarvana, ga objavljamo v celoti (brez uvoda).

Vprašanje: Rojeni ste bili v Knežaku. Se čutite bolj Kraševko ali bolj Notranjko? Povejte nam kaj o svojem otroštvu, o svojem rodu in domu?

Urbančičeva: Počutim se bolj Kraševko kot Notranjko. Vedno sem imela občutek, da rastem na kraški zemlji. Moji lepi spomini na otroška in najstniška leta so vezani na pokrajinsko sliko Zgornje Pivške doline. Kako skrivnost-noromantična so bila potepanja in raziskovanja po naših globelih, po vrtačah in nedopovedljivo lepo mi je bilo ob presihajočem Kalškem ali Petelinjskem kraškem jezeru. Kako slikoviti so bili snežni zameti, ki jih je naredila burja ob zimskem sneženju! Kako opojno so dišale gmajne po travah, borih, brinju in šipku! Še v kasnejših letih se mi je zdelo, da je celo svetloba pri nas drugačna kot na Kranjskem in Notranjskem.

Moj oče Andrej Urbančič, posestnik in gostilničar, se je rodil v Knežaku, mati Terezija, rojena Benčan, je bila rojena v Planini pri Rakeku. Poročila je vdovca s štirimi majhnimi otroki, ker mu je prva žena Pavla Hodnik umrla na porodu moje (pol)sestre Jože. Rojena sem bila kot drugi med sedmerimi otroki iz drugega zakona. Družina je bila torej trinajstčlanska, pa še dekla in hlapec, ki ju težko tako imenujem, ker sta bila tudi »naša«.

Oče je bil moder mož, delaven in skrben gospodar. Pod resnim, skoraj strogim videzom mu je utripalo »mehko srce«. Mati, zelo lepa žena, je bila posebljena milina, sposobna gospodinja in globoko verna. Nešteto bi lahko navedla konkretnih primerov njene dobrote, požrtvovalnosti in ljubezni do bližnjega.

Imela sem tople dom, srečno otroštvo; bila sem deležna obilo ljubezni staršev in prav tako bratov in sester. Vselej mi je toplo pri duši, ko v spominu podoživljam toplino našega družinskega življenja in občutka varnosti, ki mi ga je nudil moj dom.

Prav spomini na svečanost praznikov pri nas doma so mi kasneje dali zamisel, da v okvir predmeta zdravstvena vzgoja – po metodi skupinskega dela – uvrstim tudi temo »mentalnohigienski pomen praznovanja«. Zaključek učenk je bil: »Sreča je osrečevati druge.«

Vprašanje: To se sliši kot slavospev družine, ki je kot nalašč za mednarodno leto družine. A rojeni ste bili v prvem letu prve svetovne vojne in vaša mlada leta je najbrž zaznamovala tudi italijanska okupacija Primorske. Imam prav?

Urbančičeva: Res je moja mladost zaznamovala italijanska okupacija. Prvo leto po prvi svetovni vojni, ko še ni bil vzpostavljen (organiziran) pouk na osnovni šoli v Knežaku, se je na pobudo moje matere šest knežkih žena odločilo, da naprosijo slovensko učiteljico Justino Šest, da bi nas poučevala. Tako sem prvo in drugo šolsko leto s petimi sošolci hodila v »zasebno šolo«. V želji, da bi se šolali v

maternem jeziku, so naju s starejšo sestro starši poslali k teti v Škofjo Loko, kjer sem obiskovala 3. in 4. razred.

Posledice niso izostale. Zaradi očetovega upiranja priti-sku, da bi pristal na poitalijančenje svojega priimka, in dejstva, da je poslal svoja otroka v slovensko šolo, ter številnih drugih konfliktov z italijanskimi občinskimi oblastmi, so mu odvzeli licenco za gostilno. Glede na to, da bi samo s kmetijo težko preživljal številno družino, je v tistem obdobju nekaj težkega leglo na nas. Mati je le nekaj časa resno nagovarjala očeta, da posestvo proda in da se preseli-mo v Jugoslavijo.

V italijanski srednji poklicni šoli (scuola d'avviamento al lavoro) v Trnovem pri Il. Bistrici so moji starši plačevali »posebne ure« za pouk slovenščine. Ko sem po zaključeni srednji šoli na učiteljski v Tolminu opravila sprejemni iz-pit, sem ob povratku domov zagledala očeta, kako vzne-mirjen hodi po dvorišču. Pa mi pravi: »Nikamor ne boš šla, ne maram, da bi kot učiteljica otroke učila pet Giovinez-zo.« Čeprav takrat nisem docela razumela vseh dimenzij njegovega argumenta, mi je bila volja očeta kot neizpod-bitne avtoritete sveta in misel na učiteljske je bila za vselej pokopana.

Vprašanje: Kdo, kaj vas je napotilo v svet zdravstva? Kako da ste krenili vanj, rekli bi lahko, po civilni poti, mi-mo redov »usmiljenih sester«, ki je bila najbrž tedaj predvsem za vaška dekleta bolj običajna?

Urbančičeva: Brez dvoma izvirajo moji nagibi, da po-magam bolnikom, iz vzgleda, ki sem ga imela v svoji mate-ri. Naj povem, da me je kot najstnico večkrat vzela s seboj, ko je na vasi priskočila na pomoč družini z bolnikom, naj-večkrat pa h kakšni bolni, osamljeni tetki, botri, smo rekli v naši vasi. Živo se spominjam večernih obiskov, ko me je še mlado dekle jemala s seboj, da sva oskrbeli staro ženo, ki je umirala za rakom. Pri tem pa ni smela vedeti levica, kaj daje desnica. Spominjam se, da mi je mama rekla: »Ne pri-poveduj okrog, kako uboga je žena (kako ubogi so botra) in kaj midve delava.«

Ker je spoznala moje nagnjenje, se je pozanimala, kak-šne so možnosti za poklicno nego bolnika. To ni bilo težko, saj je bil njen brat zdravnik (dr. Jože Benčan). Zelo pogoste stike je imela tudi s pokojnim dr. Francem Ambrožičem, takratnim zdravnikom v Pivški dolini (brat mojega svaka, pok. Jožeta Ambrožiča iz Slavine). Tako smo zvedeli za šolo, ki se je takrat imenovala Šola za zaščitne sestre. Na tej šoli v Ljubljani so nas vzgajali predvsem za preventivno delo, saj so bile v bolnicah nameščene predvsem redovni-ce. Praktično delo v negi bolnika pa smo po šolskem pro-gramu opravljale tudi po številnih bolniških oddelkih. Če-prav so bile takrat razmere po bolnišnicah v primerjavi z današnjimi nepopisno slabe (40 do 60-posteljne sobe, po-manjkanje perila in vsakršnih pripomočkov za kvalitetno (do-stojno) nego ipd.), sem bila pri praktičnem delu in pripravi na poklic srečna.

Pri tem pomanjkljivem opisu svoje poti v poklic ne smem mimo imena Marije Češarek, takratne ravnateljice, ki je vpeljala v šolski program veliko novosti, ki po vseh peda-goških kriterijih še danes veljajo kot napredne. Bila je zgled delavnosti in natančnosti.

Vprašanje: Vaše »uradno« ime je Dominika Urbančič; kdaj ste postali sestra Dina, kakršno vas pomnijo cele ge-neracije medicinskih sester in množice pacientov?

Urbančičeva: Ljubše mi je ime Dominika, kot so me vselej klicali starši, pa tudi najboljši prijatelji. Zgodilo pa se je, da je moj starejši brat Andrej, s katerim sva bila velika prijate-lja, čital neko novelo, v kateri je nastopala ženska z ime-nom Dina. Začel me je klicati »Dina«, rekoč: »Da bo kraj-še!« Ime se ni udomačilo med mojimi rojaki, pač pa so ga sprejele moje sošolke, in kasneje je ime Dina postalo ne-kakšno »službeno« ime.

Vprašanje: Veljalo je tudi v času NOB. Povejte, prosimo, še kaj o vaših partizanskih letih, ki so bila zagotovo leta izjemnih preizkušenj.

Urbančičeva: Res je. To so bila leta izjemnih človeških in medicinskih preizkušenj. Najprej v Šercerjevi brigadi, potem po partizanskih bolnišnicah, pa v kirurških ekipah VII. korpusa, kjer sem bila instrumentarka. Ob tem pa v času ofenziv nemalokrat tudi perica in grobar. Moja parti-zanska pot se je končala v Centralni vojaški bolnici Trst med ranjenci, ki jih je zadelo prav v zadnjih dneh vojne.

Vprašanje: Sloveli ste in slovite kot izjemna, tako rekoč neutrudljiva in neodjenljiva delavka. Vaše delo je, tako tr-dijo poznavalci, po obsegu in kakovosti resnično veliko. Od kod ta energija, kaj vas je gnalo, kaj vam je pomenilo in vam pomeni delo?

Urbančičeva: Verjetno je hvale in priznanja kar preveč. Tudi jaz sem imela lažja in težja obdobja. Kar zadeva delavnost, pa sem imela najlepše vzglede v družini, v kateri sem odraščala. Bila sem zdrava in vzdržljiva. Mirno pa vam lahko pritrdim, da sem bila tudi neodjenljiva v izvrševanju nalog, za katere sem vedela, da bo njihova izpolnitev v splošno dobro.

Za delo sem bila tudi močno motivirana, še posebej sem doživljala kot nujne in odgovorne naloge, ki sem jih imela na oddelku za zdravstveno šolstvo pri takratnem republi-škem upravnem organu za zdravstvo. Z laizacijo nege bol-nikov (z odpuštitvijo redovnega osebja iz bolnic) in z na-glim razmahom bazične zdravstvene službe (novi zdrav-stveni domovi) so nastopile velike potrebe po šolanju zdrav-stvenih delavcev. Tudi napredek medicine je terjal šolanje kadrov novih profilov. (Sistem šolanja zdravstvenih delav-cev se je zaradi urgentnih potreb po letu 1945 seveda spre-minjal. Od enoletnih in dvoletnih (bolničarji, kirurške in-strumentarke, otroške negovalke, zobozdravstvene asistent-ke) do štiritletnih šol za medicinske tehnike in višjih šol. Le-te se sedaj reorganizirajo v visoke šole.

Delo v zvezi z organizacijo zdravstvenega šolstva je bilo zanimivo in vzpodbudno. Naj izrazim hvaležnost in priznanje mnogim zdravnikom, medicinskim sestram, šte-vilnim učiteljem splošno izobraževalnih predmetov ter dru-gim strokovnjakom za požrtvovalno sodelovanje.

Čeprav sem imela na takratnih republiških upravnih or-ganah za zdravstvo pretežno administrativno-organizacij-sko, »lepše« delo, mi je bilo v večje zadoščenje neposre-dno delo z bolniki, tako v NOB nega ranjencev, kakor tudi zadnja leta na Interni kliniki – institutu za geriatrijo in ge-rontologijo v Ljubljani.

Kaj mi pomeni delo. Če je življenje dar, je dar tudi delo, saj daje življenju vsebino in nas duhovno bogati, je pogoj za dosego ciljev. Je vzvod za samopotrditev in samoure-sničitev. Če je nesebično usmerjeno v dobro bližnjega, nas dosežki, pa najsi bodo še tako neznatni, osrečujejo. Delo nas rešuje, nam pomaga prebroditi stiske in nesreče.

Vprašanje: Povejte nam kaj še o drugih življenjskih vrednotah, ki ste jih cenili in se zanje bojevali.

Urbančičeva: Za najvišjo vrednoto štejem ljubezen v najširšem pomenu tega pojma. Zatem poštenost, delavnost, občutek odgovornosti, znatiželjnost, resnicoljubnost, iskrenost, skromnost... Ko takole naštevam, se zavedam, da vrednot ne moremo gojiti posamično, temveč da so soodvisne.

Pri svojem pedagoškem delu sem si iskreno in zavzeto prizadevala, da pomagam mladim vzpostaviti in udejaniti spoštljiv odnos do varovancev in bolnikov, ter jih navajala na spoštovanje človekovega dostojanstva, ne glede na telesno in duševno prizadetost bolnega in nebogljenege. Poudarjala sem potrebo po uravnoveženosti znanja, srčne kulture in delavnosti.

Vprašanje: Vse življenje ste se izobraževali in izpolnjevali, doma in na tujem, v Angliji, Ameriki... Kaj vam pomeni znanje?

Urbančičeva: Da, veliko sem se izpopolnjevala tudi na tujem. Leto dni celo na Mednarodni univerzitetni šoli v Torontu (Kanada), kjer smo se zbrale sestre iz vsega sveta; pa v Londonu, Manchesteru in Edinburghu. Kot štipendistka Unicefa sem hospitalirala po zdravstvenih šolah in bolnišnicah na Nizozemskem, Danskem in Švedskem. Znanje mi pomeni nujen pogoj za opravljanje vsakega dela, pomeni pa mi tudi duhovno bogastvo in srečo.

Vprašanje: Leta in leta ste posvetili šolanju in vzgajanju medicinskih sester in tako na svojstven način uresničevali poklicno željo, da bi bili učiteljica, pa vam je v mladih letih to preprečil fašizem. Bili ste ravnateljica šole za medicinske sestre, profesorica nege bolnika, zdravstvene vzgoje, etike medicinskih sester, predavateljica nege bolnika na medicinski fakulteti, strokovna publicistka. Se vam zdi prav, da pri izboru kandidatov za medicinski študij, ki je vseskozi zahtevna reč, dosti bolj odloča kandidatova splošna nadarjenost in znanje kot pa njegove osebne poteze, ali povedano še bolj določeno: skoraj vse pomeni kandidatovo znanje matematike, fizike in kemije, skoraj nič ali čisto nič pa ne šteje njegov socialni čut? Ali ni pri tem zanemarljivo staro spoznanje, da dobra in v pravem trenutku izrečena beseda zdravi vsaj enako učinkovito kot marsikateri fizični ali kemijski medicinski poseg?

Urbančičeva: Brez dvoma je v zdravniškem poklicu pomemben socialni čut. Vemo pa, da je pri sprejemnem izpitu ob 300 kandidatih za 150 prostih mest enostavneje in bolj zanesljivo preveriti znanje določenih predmetov, ki naj bi bili osnova za akademski študij, kot pa preveriti kandidatove osebne poteze. Le-te so težko preverljiva kategorija. Znano mi je, da so na medicinski fakulteti v Ljubljani poskušali tudi s psihološkimi testi. Po mnenju strokovnjakov, ki so se resno ukvarjali z določitvijo pogojev za sprejem, se ti testi niso obnesli. Preveč so bili usmerjeni na ugotavljanje kandidatovih inteligenčnih sposobnosti. Z uvedbo mature pa tudi sprejemnih izpitov ne bo več.

Glede na to, da je študij medicine eden najtežjih, gotovo pa najdaljši, in glede na to, da je pot do kariere (specializacija, magisterij, doktorat znanosti) izredno dolga, zdravniškovo delo fizično in psihično težko, pa še slabo nagrajeno, moremo predpostavljati, da se za ta poklic odločajo v veliki večini socialno čuteči mladi ljudje.

Vprašanje: Obsežna je vaša publicistična dejavnost o negi bolnika. Kaj menite o nekakšnem razkolu, ki nastaja pred našimi očmi med medicinskimi sestrami in zdravniki na Slovenskem? Ali pa to ni le slovenska posebnost?

Urbančičeva: Ne čutim razkola med medicinskimi sestrami in zdravniki. Žal pa opažam, da je v naših bolnicah zapostavljena osnovna nega. Vzroki so kompleksni. Usmerjeno izobraževanje je naredilo svojo škodo s skrajno redukcijo praktičnega pouka, z orientacijo dijakinj v »medicinski tehnik«. Nega, s katero odpomoremo najnujnejšim fiziološkim potrebam nemočnega bolnika, je premalo cenjena celo pri zdravnikih. V delno opravičilo te zapostavljenosti pa ne smemo prezreti preobremenjenosti sester z vedno obsežnejšim administrativnim delom in medicinskotehničnimi storitvami. Da niti ne omenjam sramotnega in poniževalnega nagrajevanja tega dela!

Vprašanje: Delovali ste tudi v raznih humanitarnih organizacijah, strokovnih društvih, pa v Svetovni zdravstveni organizaciji, poznajo vas tudi onstran meja naše domovine. Razmišljali ste o zdravstveni vzgoji naroda. Kaj bi rekli o patologiji slovenskega naroda danes? Se tudi vam zdi, da je v njem nekaj suicidnega?

Urbančičeva: Vabilom k sodelovanju v humanitarnih organizacijah, strokovnih društvih in v Svetovni zdravstveni organizaciji sem se rada odzivala, saj mi je to narekoval poklic. Kar zadeva suicidnost slovenskega naroda, nisem kompetentna govoriti o tem. Pri svojih številnih stikih z ljudmi pa sem dobila vtis, da se nagibamo k pesimizmu.

Vprašanje: Za svoje delo ste prejeli številna, tudi mednarodna priznanja in nagrade. Zauipajte nam, katero vam je bilo ali vam je najbolj pri srcu.

Urbančičeva: Vsa priznanja in nagrade so mi pri srcu. Verjetno je najdragocenejša mednarodna medalja »Florence Nightingale«, ki jo podeljuje Mednarodni komite Rdečega križa v Ženevi. Poimenovana je po znameniti angleški medicinski sestri, ki je živela in delovala od 1820 do 1910. Medalja se podeljuje, kot piše v ustreznem pravilniku, medicinskim sestram za »izjemno predanost pri negi bolnikov ali ranjencev v težkih in nevarnih okoliščinah, ki večkrat nastanejo v vojni ali pri elementarnih nesrečah«. Zelo pa cenim Žagarjevo nagrado, ki mi je bila podeljena leta 1973 za moje pedagoško delo. Zelo mi je žal, da so Žagarjevo ime zdaj črtali iz imena te najvišje slovenske nagrade za prosvetne delavce. Stane Žagar (1896–1942) je bil velik človek in velik učitelj.

Vprašanje: In kako preživljate večer življenja?

Urbančičeva: Živim sama, a ne osamljena. Najbolj se razveselim obiskov svojih bivših učenk. Veliko berem, čeprav s težavo. Segam po knjigah z različnih področij in se pri tem nemalo jezim ob ugotovitvi zijajočih vrzli v splošni izobrazbi. Za nameček pa sem postala tudi zelo pozabljiva, kar se sicer za mojo starost spodobi. Stanujem v osmem nadstropju stolpnice sredi Ljubljane in nemalokrat s pogledom in mislijo sledim vlakom, ki vozijo na primorsko stran.

Zamiselnost za objavo tega intervjuja za Obzornik zdravstvene nege (v soglasju z gospodom Faturjem in med. sr. Urbančičevo) je realizirala M. Rupar.